

شجاعتِ عمل

خاطراتی از سال‌های بحران و پس از آن

بن اس. برنانکی
ترجمه علی حبیبی

سرشناسه: برناتکه، بن، ۱۹۵۳ - م. / Bernanke, Ben, 1953 - / عنوان و نام پدیدآور: شجاعت عمل: خاطراتی از سالهای بحران و پس از آن / بن. اس. برناتکی؛ ترجمه علی حبیبی. / مشخصات نشر: تهران: انتشارات دنیای اقتصاد، ۱۳۹۹. / مشخصات ظاهری: ۷۵۷ ص؛ ۱۴/۵×۲۱/۵ س.م. / شابک: ۷-۱۰۲-۴۹۷-۶۰۰-۹۷۸ / وضعیت فهرست نویسی: فیبا / یادداشت: عنوان اصلی: c2015. / موضوع: بحران مالی جهانی، ۲۰۰۸ - ۲۰۰۹ م. / موضوع: عنوان دیگر: خاطراتی از سالهای بحران و پس از آن. / موضوع: اقتصاددانان دولتی - ایالات متحده - سرگذشتنامه / Global Financial Crisis, 2008-2009 / موضوع: Government economists- United States - Biography / موضوع: بانک و بانکداری مرکزی - ایالات متحده / موضوع: Banks and banking, Central - United States / موضوع: بحران مالی - ایالات متحده / موضوع: Financial Crises- United States / موضوع: سیاست پولی - ایالات متحده / موضوع: Monetary policy - United States / شناسه افزوده: حبیبی، علی، ۱۳۴۴ - مترجم / رده بندی کنگره: HG۲۵۶۳ / رده بندی دیویی: ۳۳۲/۱۱۰۹۲ / شماره کتابشناسی ملی: ۷۵۴۷۷۴۳ / اطلاعات رکورد کتابشناسی: فیبا

شجاعت عمل / خاطراتی از سال‌های بحران و پس از آن / ناشر: انتشارات دنیای اقتصاد ((وابسته به شرکت دنیای اقتصاد تابان)) / مولف: بن‌اس. برنانکی / مترجم: علی حبیبی / مدیر هنری: حسن کریم‌زاده / طراح جلد: حسن کریم‌زاده / صفحه‌آرا: مریم فتاحی / مدیر تولید: انوشه صادقی آزاد / نوبت چاپ: اول-۱۴۰۰ / شمارگان ۱۰۰ نسخه / شابک: ۷-۱۰۲-۴۹۷-۶۰۰-۹۷۸ / چاپ: پردیس / تمام حقوق این اثر محفوظ و متعلق به نشر دنیای اقتصاد است / نشانی: تهران، خیابان قائم مقام فراهانی، ضلع شمال غربی میدان شعاع، شماره ۱۰۸ / تلفن: ۸۷۷۶۲۷۴۷ / پست الکترونیک: book@den.ir / پایگاه اینترنتی: book.den.ir

www.ketab.ir

دیی‌اچه مترجم	۷
یادداشت نویسنده	۱۵
سر آغاز، هنوز می‌توانم آن را متوقف کنم	۱۷
بخش اول	
پیش‌درآمد	
فصل اول: خیابان مین	۲۷
فصل دوم: در چمن‌زارهای دانشگاه	۵۱
فصل سوم: عضو شورای حکام	۸۱
فصل چهارم: در نقش رهبر ارکستر	۱۱۱
فصل پنجم: اخگر دون‌اعتبار	۱۳۳
فصل ششم: فصلی نو	۱۶۷
بخش دوم	
بحران	
فصل هفتم: نخستین تکانه‌ها، نخستین واکنش‌ها	۱۹۹
فصل هشتم: یک گام به پیش	۲۳۳
فصل نهم: شرایط بدتر می‌شود	۲۵۳
فصل دهم: پیر استیرنز: پیش از بازگشایی بازارهای آسیا	۲۸۱
فصل یازدهم: فانی می و فردی مک: تابستانی داغ و طولانی	۳۱۹
فصل دوازدهم: لمان برادرز: شکستن سد	۳۴۷
فصل سیزدهم: گروه بین‌المللی امریکا، «این شرکت مرا خشمگین می‌کند»	۳۷۵
فصل چهاردهم: دست‌به‌دامان کنگره	۴۰۳
فصل پانزدهم: «نیمی مخالف بودند»	۴۳۱
فصل شانزدهم: وزش بادهای سرد	۴۵۹

دباجه مترجم

در همه بحران‌ها، عده‌ای هستند که با شجاعت تمام عمل می‌کنند و عده‌ای نیز از انجام کوچک‌ترین کاری هراس دارند.

بن اس. برنانکی

در سال ۲۰۰۶، بن اس. برنانکی، به عنوان جانشین آلن گرینسپین که به مدت هجده سال رئیس فدرال رزرو بود، به ریاست این نهاد مهم و تأثیرگذار برگزیده شد. زمان برای جشن گرفتن و خوشحالی از این رویداد بسیار کوتاه بود، زیرا ترکیدن حباب بخش مسکن در امریکا در سال ۲۰۰۷ و بحران مالی و اقتصادی که در سال ۲۰۰۸ نمایان شد و رکود گسترده‌ای که از پی آن پدیدار گردید، خیلی زود آسیب‌پذیری نظام مالی جهانی را آشکار ساخت و این نظام را در معرض فروپاشی قرار داد.

بحران مالی و اقتصادی سال‌های ۲۰۰۹ - ۲۰۰۷ می‌توانست یکی از ویرانگرترین بحران‌های تاریخ اقتصادی جهان، به مراتب ویرانگرتر از رکود بزرگ سال‌های ۱۹۳۳ - ۱۹۲۹، باشد. اما، همان‌طور که نویسنده کتاب نیز اشاره می‌کند، برخلاف رکود بزرگ اوایل دهه ۱۹۳۰ که بسیاری بی‌عملی و انفعال فدرال رزرو را دلیل اصلی فراگیر شدن و ژرف‌تر شدن آن می‌دانند، در بحران اخیر واکنش مناسب و به موقع بانک مرکزی، وزارت خزانه‌داری و کنگره امریکا، با کمک و همکاری بانک‌های مرکزی و وزارتخانه‌های دارایی دیگر اقتصادهای بزرگ و با به کارگیری مجموعه‌ای از ابزارهای پولی سنتی و نامتعارف جلو گسترش بحران را گرفت. البته، برنانکی در معرض انتقادهای فراوانی نیز قرار داشت، به طوری که عده‌ای از وی ایراد می‌گرفتند

که نتوانسته است وقوع پدیده‌هایی چون ترکیدن حباب بخش مسکن و بحران مالی پس از آن را پیش‌بینی کند. عده‌ای نیز سیاست تسهیلات مقداری فدرال رزرو برای کمک به بهبود شرایط اقتصاد امریکا، با تزریق پول بی‌پشتوانه را سیاستی ناکارآمد و پرهزینه می‌دانستند. برگزیدن لقب «پن هلی کوپتر» برای برنانکی نیز از همین نگاه سرچشمه می‌گرفت، زیرا منتقدین بر این باور بودند که اقدامات وی و فدرال رزرو به مثابه پول‌پاشی بی حساب و کتاب و بی هدف از هلیکوپتر است.

در سال ۲۰۱۵، برنانکی دست به انتشار کتاب خاطرات خود زد، تا ضمن دفاع از اقدامات خود و همکارانش در فدرال رزرو در دوره بحران مالی و سال‌های پس از آن و تشریح شرایطی که انجام این اقدامات را اجتناب‌ناپذیر کرده بود، تجربیات خود را در زمینه سیاست‌گذاری پولی در اختیار دیگران قرار دهد. در نتیجه، برای این‌که نشان دهد سیاست‌ها و اقدامات انجام‌شده در زمان ریاست وی بر فدرال رزرو کاری بسیار شجاعانه بوده است، کتاب را با جمله‌ای آغاز می‌کند که در ابتدای این دیباچه به آن اشاره شد. کتابی که اینک برگردان فارسی آن در دسترس خوانندگان گرامی قرار گرفته است یکی از بهترین و پربارترین کتاب‌هایی است که در زمینه بحران مالی و اقتصادی سال‌های ۲۰۰۹ - ۲۰۰۷ نوشته شده است. در این کتاب شرحی فراگیر درباره بحران مالی سال ۲۰۰۸ و رکود گسترده ناشی از آن، از دیدگاه فردی که در مرکز پیشامدها قرار داشته ارائه شده است. از آنجاکه برنانکی پیش از برگزیده شدن به ریاست فدرال رزرو مدتی نیز ریاست شورای مشاورین اقتصادی رئیس‌جمهور را در زمان ریاست جمهوری جورج بوش پسر بر عهده داشت، با حوزه دیگر سیاست‌گذاری اقتصادی، یعنی سیاست مالی (بودجه‌ای)، نیز آشنایی کامل پیدا کرده بود. همچنین، پیشینه وی به عنوان اقتصاددان دانشگاهی و پژوهش‌های گسترده‌اش در خصوص مبانی نظری سیاست‌گذاری پولی و تاریخ پولی ایالات متحده امریکا، به همراه تجربه عضویت در کمیته فدرال بازار باز، به عنوان بازوی اصلی فدرال رزرو در زمینه اتخاذ تصمیم‌های سیاست پولی، وی را به فردی شایسته و صاحب‌صلاحیت برای در دست گرفتن سکان هدایت این نهاد با اهمیت تبدیل کرده بود.

کتاب در سه بخش تنظیم شده است. در بخش نخست، شامل فصل‌های اول تا ششم، نویسنده به معرفی خود، پیشینه خانوادگی‌اش، روند تکاملی شخصیتش،

داستان ورودش به دانشگاه و علاقه‌مندی وی به علم اقتصاد و چگونگی تبدیل شدن از فردی دانشگاهی به یک سیاست‌گذار و مؤثر در محافل سیاست‌گذاری می‌پردازد. با مطالعه این بخش، خواننده به‌خوبی با ویژگی‌های فردی و زمینه‌های فکری نویسنده آشنا شده و از این موضوع که تصمیم‌های سیاستی وی برای مقابله با چالش‌ها و پیامدهای بحران بر چه بنیانی استوار بوده است آگاه می‌شود. بخش دوم، شامل فصل‌های هفتم تا هجدهم، که به‌طور قطع خواندن آن برای استادان، دانش‌پژوهان، برنامه‌ریزان و سیاست‌گذاران جذابتر و شیرین‌تر خواهد بود، داستان چگونگی آغاز بحران، دیدگاه‌های رقیب درباره ریشه‌های بحران و چگونگی مقابله با آن، به‌کارگیری ابزارهای سستی و نامتعارف در حوزه سیاست‌های پولی و مالی، با هدف کاهش آثار ویرانگر بحران و کوتاه‌تر ساختن دوره زمانی آن و چالش‌ها و محدودیت‌هایی است که وی و همکارانش با آن روبه‌رو بوده‌اند. بخش سوم کتاب، فصل‌های نوزدهم تا بیست و سوم، به بیان رخدادهای صورت‌گرفته پس از فروکش کردن بحران و قرائت گرفتن اقتصاد آمریکا و اقتصاد جهانی در مسیر بهبود نسبی اختصاص دارد. در این بخش، نویسنده به موضوعاتی چون لزوم کنار گذاشتن رویکردها و ابزارهای سستی سیاست پولی و به‌کارگیری ابزارهای نوین و نامتعارف، لزوم پایه‌ریزی یک نظام مالی نوین برای آمریکا و جهان، تأکید بر لزوم حفظ استقلال فدرال رزرو و دیگر بانک‌های مرکزی از جناح‌بندی‌ها و تصمیم‌گیری‌های سیاسی، لزوم تکیه بر معیارهای علمی در اتخاذ تصمیم‌های سیاستی و پرهیز از دخالت دیدگاه‌های جناحی در این فرایند و ضرورت همکاری بین‌المللی در امر سیاست‌گذاری اقتصادی، به‌دلیل ماهیت و گستره جهانی نظام مالی و درهم‌تنیدگی فراوان اقتصاد جهانی، اشاره می‌کند. درعین حال، نویسنده در فصل‌های مختلف کتاب، به‌ویژه در بخش‌های دوم و سوم، تلاش کرده است تا به انتقادهای صورت‌گرفته از خود و همکارانش پاسخ گفته و ضمن تشریح شرایطی که به اتخاذ این تصمیم‌ها منجر شده، دلایل توجیهی اقداماتش را بیان نماید.

کتاب پیش رو کتابی بسیار درس‌آموز و سودمند برای سیاست‌گذاران اقتصادی است، که خواندن آن می‌تواند به روشن‌تر شدن ذهن ایشان در زمینه اهمیت سیاست‌گذاری علمی و درست و آشنایی با الگوهای سیاست‌گذاری کمک کند. مجموعه درس‌هایی که مطالعه کتاب می‌تواند برای دست‌اندرکاران

امر سیاست‌گذاری اقتصادی، به‌ویژه در زمینه تدوین و اجرای سیاست‌های پولی توسط مسئولان بانک مرکزی، در پی داشته باشد می‌توان در چند محور به‌صورت زیر خلاصه کرد:

سیاست‌گذاری اقتصادی فرایندی علمی است که بایستی از پشتوانه نظری مناسب برای سیاست‌های اتخاذ شده برخوردار باشد. همان‌گونه که نویسنده در فصل سوم کتاب اشاره می‌کند، پیش از برگزاری هر یک از نشست‌های کمیته فدرال بازار باز دو جلد گزارش، یکی برای ارائه داده‌ها و تحلیل‌های مربوط به عملکرد اقتصاد امریکا و اقتصاد بین‌المللی (با عنوان کتاب سبز) و دیگری به‌منظور مرور تحولات بازارهای مالی و مقایسه آثار احتمالی گزینه‌های مختلف سیاست پولی (با عنوان کتاب آبی) توسط اقتصاددان‌ها و متخصصین فدرال رزرو تهیه می‌شود که اعضای کمیته کلیه تصمیم‌های خود را به‌صورتی سازگار با اطلاعات و تحلیل‌های ارائه‌شده در این دو گزارش اتخاذ می‌کنند. این در حالی است که، در ایران به‌دفعات شهادت داده‌ایم که بسیاری از تصمیم‌های اقتصادی به‌صورت اضطراری، نسنجیده، بی‌توجه به مبانی نظری و نتایج پژوهش‌های علمی انجام شده و بدون در نظر گرفتن پیامدها و آثار این تصمیم‌ها، اتخاذ می‌شود.

یکی از نکات مهمی که نویسنده بارها به آن اشاره می‌کند دخالت حداقلی دیدگاه‌ها و جناح‌بندی‌های سیاسی در سیاست‌گذاری اقتصادی است. وی به نمونه‌های فراوانی اشاره می‌کند که نمایندگان دموکرات و جمهوری‌خواه در کنگره امریکا، با وجود اختلافات شدید جناحی با یکدیگر، به دور از حب و بغض‌های سیاسی، سیاست‌های پیشنهاد شده از طرف فدرال رزرو و وزارت خزانه‌داری را پس از شنیدن توجیحات کارشناسی و اطمینان از درستی آن پذیرفته و با کمترین اصلاحات تصویب کرده‌اند. در ایران اما کم‌وبیش مشاهده می‌کنیم که جناح‌بندی‌های سیاسی در نهادهای تصمیم‌ساز و نیز اختلاف دیدگاه‌های سیاسی میان دولت مستقر و نمایندگان مجلس موجب شده بسیاری از طرح‌های پیشنهادی دولت به تصویب نرسد، تصویب آن با تأخیر فراوان و هنگامی که لایحه پیشنهادی موضوعیت خود را از دست داد انجام شود، یا در بهترین حالت پیشنهاد دولت با تغییرات فراوان و مغایر با روح سیاست‌های پیشنهادی به تصویب برسد.

جایگاه ویژه بانک مرکزی در تدوین و اجرای سیاست‌های پولی و لزوم

استقلال آن از دیدگاه‌های سیاسی درس مهم دیگری است که خواندن کتاب پیش رو برای سیاست‌گذاران به‌همراه دارد. همان‌گونه که در متن کتاب هم اشاره شده و نتایج حاصل از پژوهش‌های به عمل آمده نیز نشان می‌دهد، از اوایل دهه ۱۹۹۰ آن دسته از کشورهایی که بانک مرکزی‌شان از درجه استقلال بالاتری برخوردار بوده است، موفقیت بالایی نیز در زمینه کنترل تورم و دستیابی به رشد اقتصادی داشته‌اند. در ایران نیز موضوع استقلال بانک مرکزی در اتخاذ سیاست‌های پولی و لزوم جداسازی سیاست‌های پولی و مالی (بودجه‌ای) یکی از مباحث مناقشه‌برانگیز در سال‌های اخیر بوده است. اما با وجود پذیرش همگانی ضرورت استقلال بانک مرکزی، کماکان شاهد این هستیم که این بانک، چه در قالب دستورهای مستقیم و چه در چارچوب بخشنامه‌ها و دستورالعمل‌های دولت یا قوانین مصوب مجلس، مجبور به انجام اقداماتی می‌شود که ضمن تضاد با مبانی نظری سیاست‌گذاری پولی و نداشتن توجیه کارشناسی، پیامدهای منفی فراوانی هم در پی دارد. اما بانک مرکزی، به دلیل نداشتن استقلال کافی در حوزه سیاست‌گذاری قادر به جلوگیری از اجرای این اقدامات نیست.

حساسیت امر سیاست‌گذاری اقتصادی، با توجه به پیامدهای کوتاه‌مدت و بلندمدت و اثر آن بر رفتار بازارهای مختلف، هم از بازارهای مالی یا بخش حقیقی اقتصاد، ایجاب می‌کند که مقام‌های سیاست‌گذار در بیان دیدگاه‌های خود و به‌کارگیری واژگان مختلف دقت و هوشمندی لازم و کافی را به خرج دهند. در امریکا، پس از هر نشست کمیته فدرال بازار باز بیانیه‌ای منتشر می‌شود که در آن خلاصه تصمیم‌های اتخاذ شده در آن نشست، برای مثال درباره کاهش یا افزایش نرخ بهره یا تصمیم‌های مرتبط با دریچه تنزیل (پرداخت تسهیلات به بانک‌های مختلف توسط فدرال رزرو)، اعلام شده و خطوط کلی برنامه‌های کمیته برای نشست‌های بعدی نیز مطرح می‌شود. به گفته برنانکی، در بسیاری از نشست‌های کمیته در این زمینه که فلان واژه در متن بیانیه نشست درج شود یا خیر ساعت‌ها بحث و گفت‌وگو میان اعضا صورت می‌گرفته است. زیرا، لحاظ یا عدم لحاظ یک واژه در بیانیه، به دلیل بار مفهومی آن، می‌تواند واکنش‌های متفاوتی از سوی بازارهای مالی و فعالان بازار در پی داشته باشد. این در حالی است که در ایران همواره شاهد هستیم که سیاست‌گذاران اقتصادی هنگام سخنرانی‌ها و گفت‌وگوهای رسانه‌ای خود دقت

چندانی در به کارگیری واژه‌های تخصصی به خرج نمی‌دهند، که همین مسئله به بروز آشفتگی‌های فراوان در اقتصاد و بازارهای مختلف منجر می‌شود. این وضعیت زمانی بدتر می‌شود که افرادی با جایگاه و موقعیت‌های سازمانی بی‌ارتباط با امر سیاست‌گذاری اقتصادی اقدام به اظهارنظر درباره چالش‌ها و موضوعات تخصصی اقتصادی می‌کنند و ضمن زیر سؤال بردن اقدامات نهادهای تخصصی دست به ارائه راهکار در این زمینه هم می‌زنند. جالب‌تر این که، هیچ کدام از این مقام‌ها نیز حاضر به پذیرش اشتباهات خود و پیامدهای اقتصادی گفته‌هایشان نمی‌شوند.

درس مهم دیگر لزوم هماهنگی حوزه‌های مختلف سیاست‌گذاری با یکدیگر و پرهیز از تصمیم‌گیری‌های جزیره‌ای در سطوح داخلی و بین‌المللی است. یکی از نکات جالبی که نویسنده کتاب به دفعات به آن اشاره می‌کند این است که، در دوران ریاست خود بر فدرال رزرو به‌طور پیوسته با وزیر خزانه‌داری، به‌عنوان مسئول سیاست‌های مالی^۱ (بودجه‌ای) در ارتباط بوده و با برگزاری نشست‌های دوره‌ای (در قالب صبحانه یا ناهار کاری) اقدام به آگاه کردن یکدیگر از تصمیم‌های خود و بررسی پیامدهای این تصمیم‌ها می‌کرده‌اند. این هماهنگی در سطح بین‌المللی نیز مورد توجه بوده است، به‌طوری‌که افزون بر دیدارهایی که به‌صورت رسمی و در چارچوب گردهمایی کشورهای عضو گروه ۷ یا گروه ۲۰ میان رئیس فدرال رزرو و وزیر خزانه‌داری آمریکا با رؤسای بانک‌های مرکزی و وزرای دارایی کشورهای عضو صورت می‌گیرد، رئیس فدرال رزرو به‌صورت جداگانه پیوسته با رؤسای بانک‌های مرکزی بزرگ، از جمله بانک مرکزی اروپا، بانک مرکزی انگلستان و بانک مرکزی ژاپن، از طریق تلفن و اینترنت و نیز به‌صورت حضوری در ارتباط بوده و در خصوص هماهنگ‌سازی سیاست‌های پولی با آن‌ها گفت‌وگو می‌کند.

به باور مترجم، سیاست‌گذاران اقتصادی کشور، به‌ویژه مسئولین بانک مرکزی، نخستین و مهم‌ترین مخاطب این کتاب هستند. امید است این عزیزان با خواندن کتاب حاضر، ضمن افزودن بر دانش خود در زمینه اجرای سیاست‌های پولی و آشنایی با ابزارهای پولی نوین و چگونگی به کارگیری آن در شرایط مقتضی، اقدام

۱- در بیشتر ترجمه‌ها به جای Fiscal policy عبارت سیاست مالی به کار برده می‌شود. اما در این کتاب به دلیل اینکه عبارت Financial policy هم به کار رفته است که آن هم معنی سیاست مالی می‌دهد، در نتیجه معادل سیاست بودجه‌ای به جای Fiscal policy استفاده شده است - م

به تدوین الگوهای مناسب سیاست‌گذاری پولی در کشور نمایند، تا در آینده سیاست‌هایی با کمترین هزینه و در سریع‌ترین زمان و بیشترین منافع اقتصادی برای شهروندان کشورمان به اجرا درآید. همچنین، استادان و دانشجویان رشته‌های اقتصاد و علوم مالی، نمایندگان مجلس شورای اسلامی، وزرا و مسئولین وزارتخانه‌هایی که به‌طور مستقیم با مباحث سیاست‌گذاری اقتصادی در ارتباط هستند و مسئولین و کارشناسان بازارهای مالی و دیگر صاحب‌نظران و دانش‌پژوهان حوزه سیاست‌گذاری اقتصادی نیز از دیگر گروه‌های مهم مخاطب کتاب به‌شمار می‌روند. امیدوارم ترجمه کتاب گامی کوچک در زمینه گسترش دانش سیاست‌گذاری بوده و به بهبود فضای سیاست‌گذاری، با هدف افزایش سطح رفاه مردم ایران عزیز، کمک نماید.

در این جا بر خود لازم می‌دانم از انتشارات دنیای اقتصاد که زمینه ترجمه و چاپ کتاب را فراهم آوردند سپاسگزاری نمایم. در پایان، باید بیشترین سپاس خود را نسبت به همسر و فرزندان عزیزم ابراز کنم که همواره مشوق من در انجام فعالیت‌های پژوهشی و علمی بوده‌اند. به‌ویژه باید قدردان پسر بزرگم، سیاوش، باشم که در مراحل مختلف ترجمه کتاب به من در ترجمه پاره‌ای از جملات دشوار و مبهم و پیدا کردن معادل فارسی مناسب برای برخی واژه‌های نو یاری رساند. بدیهی است بدون کمک‌های او ترجمه کتاب به سرانجام مطلوب نمی‌رسید. بی‌تردید ترجمه کتاب کاستی‌هایی دارد. لذا از تمامی صاحب‌نظران، استادان و دانش‌پژوهان گرامی درخواست می‌کنم دیدگاه‌ها، رهنمودها و اصلاحات پیشنهادی خود را برای لحاظ در چاپ‌های بعدی کتاب با پست الکترونیک به اینجانب منعکس نمایند.

علی حبیبی

ahabibi344@gmail.com

مهر ۱۳۹۹